

Sosiaalihuollon T&K-malli: NYKYTILAN HAASTEET

Sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) kokonaisuus Suomessa on vähäresurssista verrattuna terveydenhuollon T&K-rahoitukseen. Tutkimus- ja kehittämistoiminnalta puuttuvat rakenteet, valtakunnalliset tavoitteet sekä vastuutaho tutkimustulosten viemisestä palvelujärjestelmän käyttöön.

Toimivan suositusrakenteen puuttuminen on merkittävä ero sosiaali- ja terveydenhuollon välillä, mikä hidastaa sosiaalihuollon ammatillista kehittämistä, palveluissa käytettävien menetelmien vaikuttavuuden osoittamista sekä ammattihenkilöiden työn tueksi tarvittavan ohjauksen luomista.

TUTKIMUKSEN JA KÄYTÄNNÖN YHTEYS:

Nykytilan suurin haaste on, että vaikuttavuus-tutkimusta tehdään vähän, ja tutkimuksen ja käytännön yhteys ei ole riittävän vahva. Sosiaalihuollossa ei ole vastuutahoa, joka arvioisi käytössä olevia menetelmiä tai vastaisi siitä, että tutkimustulokset tulevat palvelujärjestelmän käyttöön (suositustoiminta). Tutkimusnäyttöön perustavan toiminnan edistäminen vaatii tietoa sosiaalihuollossa käytössä olevien interventioiden hyödyistä ja haitoista. Sosiaalityön arviointi-tutkimusosaamisessa ja tutkimusperustaisessa kehittämisosaamisessa on vahvistettavaa.

RAHOITUKSEN PIRSTALEISUUS:

Sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus on terveydenhuollon tutkimusrahoitukseen verrattuna hajanaista, ja rahoitus ei riitä yhtä kattaviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin kuin terveydenhuollossa. Hankemuotoinen rahoitus ei yksinään tue pitkäjänteistä tutkimusta tai palvelujärjestelmää tukevaa tietopohjaa.

TUTKIMUSRAHOITUS ON RIITTÄMÄTÖNTÄ:

Esimerkiksi valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituserien (VTR) jakautumisessa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon kesken on suuri epätasapaino. Sosiaalipalveluiden nettokäyttökustannukset kaikista sote-nettokäyttökustannuksista (2023) oli 46 %, mutta sosiaalityön tutkimusrahoituksen osuus VTR-rahoituksesta on vain 20 % (2025). Nykytasoinen rahoitus ei mahdollista monivuotisia vaikuttavuuden arviointiin kohdistuvia tutkimushankkeita ja tarvittavan aineiston keräämistä.

SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUSTEN RESURSSEJA LEIKATTU RADIKAALISTI:

Resurssien leikkaukset ovat kaventaneet keskusten toimintamahdollisuuksia merkittävästi. Osaamiskeskusten nykyinen henkilöstöresurssi ei riitä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen.

AMMATTILAISTEN AJANKÄYTTÖ:

Sosiaalihuollon ammattilaisten työhön ei allota aikaa tutkimusperustaista toimintaa edistäviin työtehtäviin. Rajoituksia on asetettu myös mahdollisuuksiin osallistua koulutuksiin.

Sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) vahvistaminen

Sosiaalihuollon palveluiden vaikuttavuuden kehittäminen edellyttää T&K-rakenteita ja riittäviä resursseja. Jotta vaikuttavuutta voidaan osoittaa, tarvitaan huomattavasti enemmän rahoitusta sekä tutkimukseen että kehittämiseen. Lisäksi tarvitaan kansalliset vaikuttavuuden määritelmät ja mittarit. Vain tutkimuksen pohjalta voidaan tehdä suosituksia.

TAVOITTEITA OHJATAAN VALTAKUNNALLISESTI STM:STÄ

Sosiaali- ja terveysministeriö määrittää sosiaalihuollon T&K-tavoitteet ja ohjaa niiden toteutusta osana kansallista ohjausta.

PERUSTETAAN SOSIAALIHUOLLON SUOSITUSTOIMIJA

Sosiaalihuollosta puuttuu tällä hetkellä suositustoimi- ja (sekä tarvittava mandaatti), joka kokoaisi tutkimusnäytön, ammatillisen tiedon ja käytännön kokemuksen yhteen kuten terveydenhuollossa Duodecim (Käypä hoito -suositukset) ja Hotus (hoitotyön suositukset).

Perustetaan Suomeen asiantuntijakeskus, joka kokoaa yhteen tutkimustiedon, jossa sitä arvioidaan ja muunnetaan hyvinvointialueiden kannalta hyödylliseen muotoon. Suomessa vastaavaa työtä osittain tällä hetkellä tekee Itla, joka ylläpitää menetelmäpankkia ja koordinoi menetelmien arviointia itla.fi/toiminta/kasvun-tuki/menetelmapankki/. Menetelmäpankki kattaa vain lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Kohti sosiaalihuollon suositustoimijaa voidaan edetä ottamalla mallia esimerkiksi Britannian What Works -keskusten ideasta.

VAHVISTETAAN SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUSTEN TOIMINTAEDELITYKSIÄ

Sosiaalialan osaamiskeskukset toimivat yhteistyö-alueella sosiaalihuollon T&K-toiminnan kokoavana rakenteena. Keskukset toimivat kiinteässä yhteistyössä alueensa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Osaamiskeskuksille osoitetaan selkeä vastuu tutkimustulosten viemisestä palvelujärjestelmän käyttöön. Osaamiskeskuksille osoitetaan riittävät resurssit tehtävien hoitamiseen.

LISÄTÄÄN TUTKIMUSRAHOITUSTA JA VARMISTETAAN SOSIAALITYÖN TUTKIMUSRAHOITUKSEN ASEMA

Nykyisellä rahoitustasolla ei voida toteuttaa perusteellista vaikuttavuustutkimusta. Tästä syystä sosiaali-

työn VTR-rahoitusta on vahvistettava siten, että sen taso saatetaan tasa-arvoiseen asemaan terveydenhuollon kanssa. Säilytetään sosiaalityön VTR-rahoituksen jakaminen kansallisella tasolla. Alueilla ei ole riittäviä rakenteita, joilla voitaisiin varmistaa, että tutkimusrahoitusta ei jaeta terveydenhuollon rakenteissa.

Sosiaalihuollon T&K-toiminnan rahoituksessa turvataan jatkotutkimuksen edellytykset. Tämä estää hankkeiden jäämisen irrallisiksi ja mahdollistaa pitkäjänteisen tiedon hyödyntämisen. Varmistetaan sosiaalihuollon tutkimukseen kohdentuva riittävä valtion rahoitus.

PERUSTETAAN YHTEISTEHTÄVIÄ

Vahvistetaan mahdollisuuksia tehdä tutkimus- ja kehittämistyötä osana toimenkuvaa lisäämällä hyvinvointialueiden ja yliopistojen yhteisiä kaksoistehtäviä. Uusissa toimenkuissa sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus tehdä osin tutkimus- ja kehittämistyötä, esimerkiksi työskentelemällä osittain yliopiston, tutkimuslaitoksen tai sosiaalialan osaamiskeskusten hankkeissa ja osittain asiakastyössä. Tämä vahvistaisi tiedon kulkua käytännön ja tutkimuksen välillä.

VAHVISTETAAN THL:N RESURSSEJA

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen resursseja lisätään, jotta se kykenee vahvemmin tukemaan sosiaalihuollon T&K-toiminnan valtakunnallisen tietopohjan kehittämistä. Palautetaan vaikuttavuuden arviointiin tarvittavien mittarien arviointitoiminnan (TOIMIA-tietokanta) resurssit.

HYÖDYNNETÄÄN REKISTERITIEDOJA ENTISTÄ PAREMMIN

Hyvinvointialueilla on ollut vuodesta 2023 lähtien velvollisuus toimittaa tietoja THL:n sosiaalihuollon seurantarekisteriin. Sosiaalihuollon rekisteritiedon hyödyntämisen mahdollisuudet kehittämistyössä sekä sosiaalihuollon asiakkaiden seurannassa ovat lisääntymässä. Kansallisen tason tilastotietoa on saatavissa kuitenkin vasta vuonna 2027.